

СПЕЦИФІКА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ВІДПОЧИНОК ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЙОГО СКЛАДОВИХ

Микола Іванович ІНШИН,

*доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
завідувач кафедри трудового
права та права соціального
забезпечення Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

Питання дослідження юридичних фактів саме в контексті елемента механізму реалізації є малодослідженим, залишаються відкритими питання його поняття, ролі та особливостей, що робить необхідним дослідження наукових поглядів щодо юридичних фактів у суміжних галузях. Так, Л. В. Козловська вказує, що основною функцією юридичних фактів у механізмі правового регулювання є забезпечення виникнення, зміни припинення правовідносин. Кожен юридичний факт викликає або правоутворюючі, або правозмінюючі або правоприпиняючі правові наслідки. Оцінити їх значення можливо, насамперед, у зв'язку із функціями інших елементів механізму правового регулювання [1, с. 133]. В контексті права на відпочинок, слід вказати, що юридичні факти сприяють саме його реалізації, оскільки визначають подію чи діяння, що мають безпосередній вплив на відповідну можливість втілення права.

С. В. Кімчинська вказує, що самостійність цивільних процесуальних юридичних фактів в МЦПР визначається тим, що вони пов'язані не тільки з цивільними процесуальними правовідносинами, але і з іншими елементами МЦПР [2, с. 28]. Тобто, слід відрізнити роль юридичних фактів в утворенні та діяльності самого механізму та щодо кожного із елементів. Так, саме від правових норм залежить до якого етапу можна віднести ту чи іншу дію й подію, а також чи матиме загалом така діяльність

значення для правовідносин щодо відпочинку. Зі свого боку, саме юридичні факти сприяють втіленню правових норм не залежно від їх мети.

У більш пізніх дослідженнях Я. В. Сімутіна розглядає юридичні факти в аспекті трудового права й вказує, що основна функція, яка виконується юридичними фактами, полягає у правовому регулюванні трудових і тісно пов'язаних з ними відносин, тобто у забезпеченні переходу загальної моделі прав і обов'язків до конкретної [3, с. 25]. В межах даного дослідження, важливим є саме формулювання «забезпечення переходу загальної моделі прав і обов'язків до конкретної», що дозволяє прийти до висновку, що саме завдяки юридичним фактам, право на відпочинок від декларативного, деталізується й перетворюється у чітко визначене. Однак, термін «забезпечення» вжито дещо некоректно, оскільки для забезпечення потрібно здійснювати активні дії, коли ж юридичні факти часто мають пасивний характер та виникають незалежно від волі осіб, що особливо стосується необхідності відпочинку під час виконання важких робіт або ж виникнення права на відпустку у зв'язку з пологами.

Крім того, Я. В. Сімутіна й визначає додаткові функції юридичних фактів, до яких відносить: забезпечення існування триваючих трудових правовідносин; перешкоджання настанню певних правових наслідків; анулювання юридичного значення інших фактичних обставин; призупинення здійснення основних обов'язків і прав суб'єктів правовідносин; відновлення прав та інтересів сторін трудового договору у випадку їх порушення, припинення чи призупинення [3, с. 26]. Для права на відпочинок актуальною є функція забезпечення існування трудових, а також й сімейних відносин, оскільки наявність відпочинку є необхідною умовою для того, щоб поведінка роботодавця була правомірною та для того, щоб особи могли в повній мірі реалізовувати свої права на спілкування із один одним та догляду за дитиною та організації відпочинку для дітей. Також, настання певного юридичного факту може й призупинення здійснення основних обов'язків і прав суб'єктів правовідносин, що й виникає у випадку настання перерви або ж виходу у відпустку. Однак, аналогічно й юридичні факти щодо права на відпустку можуть й активізувати права, як до прикладу приїзд дітей на базу відпочинку активізує обов'язки персоналу щодо їх догляду та забезпечення їх здоров'я. Саме тому, дане формулювання є некоректним та охоплюється й головною функцією визначеною автором.

Ще одним, обов'язковим елементом права на відпочинок є правосвідомість, а отже необхідно виділити усі аспекти її ролі в реалізації даного права. Так, В. В. Ковальська вказує, що у процесі реалізації права рівень правосвідомості суб'єктів також впливає на якість і повноту втілення в життя приписів юридичних норм. При цьому, роль правосвідомості істотно відрізняється залежно від виду реалізації права, яка може бути як безпосередньою, так і правозастосовною. При безпосередній реалізації права високий рівень правосвідомості формує правомірну поведінку, що виражається у виконанні юридичних обов'язків і дотриманні встановлених заборон [4, с. 17]. Тобто, до функцій правосвідомості можна віднести збільшення швидкості реалізації права на відпочинок, а також й підвищення рівня ймовірності безперешкодної реалізації. Саме від правосвідомості буде залежати чи відбувається зловживання правом чи вірно воно розуміється. Разом з тим, із даного визначення неможливо виділити саме особливості правосвідомості, які висвітлили б її правову сторону та відділили б від юридичних фактів й відповідної діяльності щодо втілення норм права щодо відпочинку.

В межах кримінальної відповідальності І. В. Драган, вказує, що позитивне сприйняття норми права є передумовою формування поваги особи до суспільних і державних інтересів, прав та свобод людини і громадянина. Це сприяє утвердженню правомірної поведінки та реалізує позитивну (перспективну) кримінальну відповідальність, що полягає в дотриманні заборон, виконанні обов'язків і використанні дозволів [5, с. 228]. Таким чином, можливо вказати, що чим більшим є рівень правосвідомості, тим меншою буде необхідність у застосуванні механізму захисту та забезпечення. Відповідно, основним зв'язком між механізмом реалізації та правосвідомістю, як її компонентом є виконання спільного завдання щодо створення належних можливостей для втілення права на відпочинок. Однак, саме правосвідомість виконує функцію трансформації, оскільки впливає на усвідомлення особою усіх позитивних наслідків від виконання обов'язків або ж правомірної поведінки в процесі реалізації. Так, до прикладу, у межах трудових відносин правосвідомість у сукупності із якісними законодавчими приписами дозволяє виконувати роботодавцю обов'язок щодо надання перерв або ж відпусток не тому, що за невиконання його буде притягнуто до юридичної відповідальності, оскільки така ситуація буде сприяти зловживанню правом та невірному його тлумаченню, що вчинено усвідомлено, а через

розуміння усіх переваг, як з економічної, так і з правової та екологічної сторін у дотриманні й виконання обов'язку саме для його господарської діяльності.

Більш широкий погляд щодо правосвідомості розкритий у роботі О. О. Соколовський, який наголошує, що за сучасних бурхливих умов розвитку українського суспільства правосвідомість – це насамперед нове правове мислення, компонент нової правової й загальної культури людини й суспільства, що охоплює майже всю систему уявлень, знань, ідей, оцінок, почуттів людини й окремих соціальних груп про нове право, законодавчі акти, про практику реалізації правових норм, правомірність або протиправність тих чи інших учинків, рішень тощо. Отже, за допомогою правосвідомості здійснюється взаємодія людини із законом, правом, а через них – з економікою, політикою, умовами життя, побутом [6, с. 116]. Таким чином, правосвідомість впливає на усі аспекти реалізації права на відпочинок, а також й пов'язаних із ним прав, як то на комфортні умови праці чи безпечні для життя та здоров'я умови. Разом з тим, виділений автором перелік компонентів правосвідомості повинен бути звужений щодо права на відпочинок щодо ідей та оцінок, оскільки безпосередній вплив вони не здійснюють. Крім того, слід й доповнити думку автора щодо виконання правосвідомістю функції спрямування мислення також й впливом на поведінку, а також й функцією визначення напряму розвитку.

Список використаних джерел

1. Козловська Л. В. Функції юридичних фактів у динаміці підстав спадкових правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 30(1). С. 133-136.
2. Кімчинська С. В. Юридичні факти як елемент механізму цивільного процесуального регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 14(2). С. 26-28.
3. Сімутіна Я. В. Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.05- трудове право; право соціального забезпечення НУ «ОЮА» Одеса, 2019. 47 с.
4. Ковальська В. В. Місце і роль професійної правосвідомості у різних видах юридичної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 206-211
5. Драган І. В. Правосвідомість як визначальний компонент механізму реалізації кримінальної відповідальності. *Юридичний*

часопис Національної академії внутрішніх справ . 2017. № 1. С. 226-237.

б. Соколовський О. О. Правосвідомість як необхідний елемент підвищення рівня розвитку суспільства й становлення правової держави. *Актуальні проблеми філософії та соціології. 2017. № 20.С. 115-119.*